

KENDİ YAZISIYLA BİYOGRAFİSİ

Şimdiki İstanbul İtfaiye Müdürlüğü'nün yerine yapıldığı, Tezgâhçılar caddesi üzerinde ahşap, arkası uzun bahçeli bir evde 1900 yılında doğdum. Evvelâ Ravza-i Maarif, Rehberi Tahsil, Fatih Merkez Rüştiyeleri ile Gelenbevî Sultâniyesi'nde okuduktan sonra, Devlet bursu ile, o zamanlar Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'ndaki Buda Peşte Üniversitesi'nde okumamdan sonra da Makine Mühendisi olarak İstanbul'da İstanbul Şehir Emâneti (İstanbul Belediyesi) Makine ve Sanayii Şubesi'ndeki Mühendisliğe talip oldum. O zaman alel usul hariçte tahsil görenler imtihana tabi tutulurdu. Ben de Müdürüm tarafından imtihan edildim. Muafık bulunarak Mühendis olarak tavzîf edildim. Şube mühendisi ve Garaj Müdürü olarak da işe başladım. Garajdaki eski ustalar gûyâ beni sigalıyorlardı. Onlara pratik olarak demir dövmeyi gösterdim, mengenede tesviyeyi öğrettim ve nihayet genç bir Mühendis olarak onlara bütün işleri severek öğrettim. Yeni bazı makine aksamını hesap edip resimlere uygun olarak imâl ettirdim. Bu arada ilk Şoför İmtihan Heyeti Reisi idim, ayrıca direksiyon da öğrendim, makine şubesinde Fethi ve bilâhare Şevket bey isminde mühendis arkadaşlarım vardı. Bu arada Beyazıt havuzunun Yenikapı'daki bina ve makine tesisatını yaparak işlettim. Hamidiye suyunun Cendere'deki buharlı tesisatı yıpranmıştı bunları tamamen değiştirerek 120 metre monometrik irtifaya su sevk eden pompalar konstrüksiyonu yapıp Brawn Boweri'den siparişler getirtip, monte edip hizmete sevk ettim. İstanbul'un itfaiye teşkilâtı, askerî idare ellerinde idi. Şehir Emaneti sivil bir Belediye hizmeti olarak üzerine aldı. Bu hizmet kuruluncaya kadar tarafıma verildi. İlk itfaiye teşkilâtı, arazöz ve baleyös hizmeti gören sulama otolarıyla kuruldu ve gitgide büyüdü. 1925 senesine kadar Belediye Makine Mühendisi idim. Bu tarihten sonra ayrılarak serbest Mühendis olarak Baş Mühendis Kadri Bey'in riyâsetindeki Samsun-Sivas hattı inşasını deruhte eden Kenedi Fen Heyetinde Makine Mühendisi olarak Şahinkaya tünelinin inşaatında çalıştım. Bu şirket, tren inşaatının sağ ve solundaki 50'şer kilometre dâhilindeki madenleri de işletecek idi. Bu arada İstiklâl mahkemelerinin kuruluşu, Amerikan şirketlerinin, yatırım faaliyetlerine mani oldu. Kenedi elli milyon liralık yatırımı terk ederek faaliyeti yarıda baraktı. Bunun üzerine iş ararken pederin yetiştirdiği Ticaret ve Ziraat Vekili Hasan Saka tarafından ilk defa, biri İstanbul'da diğeri İzmir'de olan Sanayi ve Mesai Müfettişlikleri ihdas edilerek İstanbul Müfettişliğine tayin edildim. Bir müddet sonra, İzmir Müfettişliğine talip olarak oraya gittim. İstanbul müfettişliğinde Bursa'nın bir nevi Sanayi bölgesi olacağına göre, Bursa için getirilen Çeltik fabrikası makineleriyle emrime tahsis edilen Antalya

Vapuru ile Mudanya'ya gittim. Mudanya Kaymakamı mahiyetiyle beni iskelede karşıladılar, polis komiserini emrime vermek istediler. Karşılamaya teşekkür ettim ve polis komiserini kabul etmedim. O zaman mevcut olan Bursa Mudanya demiryolu hattında (dar bir yoldu) hususi bir birinci vagonunda Bursa'ya gittim. Bursa'nın o zaman en mutena oteli olan Osmaniye oteline indim ve Bursa Sanayii mıntıkası olacağına göre onun etüdü ve Bursa Çeltik fabrikasının muayyen bir yere yerleştirilmesi ile uğraştım. Alel usul Bursa Valisi olan Kemal Gedeleş'i ziyaret ederek vazifemi anlattım. Yalnız şunu söylemeyi unuttum, hakkımda istar edilmiş bir Heyeti Vekile (Bakanlar Kurulu) kararı ile bu işe memur edilmişim. Bir müddet sonra vali bana bir rapor vermemi söyleyince bu işe sinirlendim ve makamında kapıyı vurarak çıktım. Nihayet biraz sonra vali itisar ederek beni aradı. Akşamları gittiğim Türk ocağında ziyaret ederek bir nevi özür diler oldu. Altı aylık bu etüt sıralarında akşamları çıktığım Türk ocağında Miralay Osman Bey (Kasap Osman) ile tanıştım. Bu ara Cevat ağabeyimden bahsederken onun yakın bir Harbiyeli arkadaşı imiş. Benim, cesur, atılgan ve hükümeti pervasızca tenkitlerim pek hoşuna giden Osman Bey'le çok iyi bir arkadaş oldum. Bu arada, vazifeden uzak olarak neden burada oturduğunu sordum. Meğer böylece yavaşça içini bana açtı.

“Halit Bey oğlum, ben, burada ikamete memurum bir yere gidemem.” dedi. Üzüldüm bu adam milli mücadelenin belli başlı kahramanlarından biri idi. Bolu isyanını bastırmak gibi pek büyük hizmetleri vardı. Meğer bu zatın İsmet Paşa ile geçmiş acayip bir macerası varmış. Bunu bana, beni Türk ocağının görünmeyen bir köşesine çekerek anlattı. Osman Bey milli mücadelenin başlama sıralarında Pendik bakteriyoloji hanesinde makam kurarak, oradan işe yarar askerlere haber gönderip oraya çağırarak, Anadolu Harekâtına iştirak etmek üzere ya nakdi veya diğer kolaylıklar göstererek, İzmit yolu ile milli harekete katılmaya gönderirdi. Bu arada harbiye nezareti müsteşar muavini olan Yarbay İsmet Bey'e bir haber gönderildi. Bir müddet savsakladıktan sonra nihayet bu davete icabet gerektiğini anlayarak, Pendik'e geldi. Bu ara bin bir bahane çıkararak çamaşırlarını almak ve eve bir şey bırakmak yüzünden gitti. Nihayet atlattığı anlaşılacak bu defa yanma verilen bir mahiyet zabiti ile zorlanarak getirildi. Getirilmeden evvel tabancamı çektim tehdit mahiyetinde masamın üzerine koydum korkutacaktım.

Nihayet bin bir dereden su getirerek yanına verdiğim bir mahiyet zabıtine de kati talimat vererek teslim edileceği mahalle kadar yanından ayrılmamasını tembih ederek bir atla yola güç bela çıkardık. Bu adamı

çok iyi bilirim, son derece kindardır, gazi üzerinde de durmadan yaptığı tezvırata kulak asmaması imkânsız. Şimdiden, onu tehdit ederek Ankara'ya göndermenin acısını ne yapıp yanıp benden çıkaracak bak, Halit Bey efendi evladım, bu adam beni sigaya çekerek nihayet astıracak. Aman dedim, Osman Bey efendi Allah saklasın buna imkân yok dedim ve teselli ettim.

Nihayet Bursa işim sona erdi, bir müddet sonra İstiklâl Mahkemesi kararı ile Osman Bey'in idam edildiğini, pek ziyade üzülererek öğrendim. Bursa'dan avdette, Heyeti Vekile kararı ile askeri vazifem tehir edildiğinden şubem olan Hırka-i Şerif askerlik şubesine müracaat ettim. Şube reisi beni Divan-ı Harb'e sevk edeceğini söyledi, Mektebi Harbiye'ye sevk edildim.

Divan-ı Harp, Heyeti Vekile kararı ile verilen izni nazarı dikkate alarak müsaadeyi kabul etti, gelecek seneye tehir edilmem üzerine İzmir Sanayi ve Mesai Müfettişliğine talip olarak İzmir'e gittim ve Vilâyet konağındaki Müfettişlik işime başladım. Karşıyaka'da güzel bir ev tuttum, boş zamanlarda arada bir bilardo oynuyordum. İzmir'e ilk giren kumandanlardan Atıf Bey'in oğlu Suat'la tanıştım. O, Rüştü Paşa'nın oğulları Fatin Rüştü ve ailesine beni tanıttı, arada bir ziyaretlerine giderdim, sonra Karşıyaka gurubunda Adnan Bey'le (Adnan Menderes) tanıştık, henüz evli değildi o 25 ben de 24 yaşlarında idik, arada futbol oynuyorduk paslaşırdık. O tenisi sever ben ise kadın oyunu diye ağır sporu sever ve tercih ederek, böylece uzunca bir zaman ahbablığımız devam etti. Çok zarif ve nazikti, daha evvel Şehir Emanetindeki Makine Mühendisliği vazifesine avdet ederek şu hatırayı zikretmek faydalı olur. Hasbel vazife Amerikan garajının üstündeki şoför mektebi müdürü olan Mehmet Ali Bey'le olan yakın ahbablığımız yüzünden Anadolu'daki Milli Mücadele ile olan gizli hizmetine benim de bir hayli yardımım dokundu. Bu arada milli mücadele için lüzumlu bilcümle makineye mütedair mübaayata ben, İstanbul Belediyesi namına imiş gibi mubayaa ediyordum, bu uzunca bir zaman için devam etti git gide mubayaalar nazarı dikkati celbedecek derecede çoğalıyordu nihayet bir gün Keseryan müessesesi sahibi Tomas Keseryan, Halit Bey, Halit Bey dedi siz bu mubayaatı Ankara için yapıyorsunuz dedi şimdiden sonra ben size bir çöp bile veremem dedi dehşetli surette irkildim, tam bu sıralarda Malta adasına İngilizlerin sürgünleri başlamıştı, birçok tanıdıklarım da götürüldü bir yandan diğer bir heyette şoförleri imtihana tabi tutarak Ankara'ya göndermekle tavzif edilmişti bu heyette bende dâhil olmak üzere reis Miralay (Albay) Selâhaddin Bey idi onunla da uzun bir zaman bu heyetle beraber çalıştık. Ertesi sene askerliğimi ifa için, İstanbul'a geldim ve Üçüncü Kolorduda Makine Mühendisi olduğum için topçu

şubesine tefrik edildim. Şube müdürü Albay Galip Bey'in mülhak yüzbaşı yardımcılara rağmen kısa bir zamanda kuvai külliye tanzimi umuru tamamen bana verilmiş olarak Boğazlar ve diğer tahkimat cetvelleri tarafımdan yapılmaya başlandı bu arada artist Küçük Kemal ve ileride Reşat Şemsettin de aynı devrenin levazım şubesinde idiler. Bu suretle hizmeti maksubeyi ifa ederek terhis edildim. Şehremâneti makine ve sanayi şubesinde Mühendis iken Balat'da kahin araba fabrikasında ıslah terki ve tanzim ettirdim. Terhisimden sonra İstanbul Sanayii ve Mesaîf Müdürlüğünde Baş müfettiş olarak işe başladım sene 1926'ıdi. Yeni bir Teşviki Sanayi Kanunu hazırlıklarına başlanmak üzere idi, sanayicileri gurup gurup toplayarak arzu dilek ve temennilerini tespitte başladık. Bu toplantılar aylarca sürdü. Dilekleri cesde cesde Ankara'ya gönderiyorduk, neticede günün ihtiyaçlarını tamamen tespit ederek bu ihtiyaçlara en uygun ve münasip olarak 1055 sayı ile tetvin edilen yeni Teşviki Sanayi Kanunu meriyete girdi, belki mudevvenat arasında numune teşkil edecek mahiyette senelerce büyük faildeler sağlayarak yurdun ilk sanayileşme temelini teşkil ettim. Bu toplantılar sırasında Macar teşkilâtlanma kanununa uyularak bir de (İstanbul Sanayi Birliği) namı altında, sanayicilerin bir çatı altında toplayacak bir teşekkülü her bakımdan destekleyerek bu birliğin kurulmasını maddeten ve manen vücuda getirilmesini ben sağladım. Bu arada kimin reis kimin umumi katip ve azaların kimler olacağına adeta ben dikte ettim, böylece ikinci vakıf hanın iki odasında bu birlik de kuruldu. Reisliğine Kâzım Ziya Beyi münasip görmüştüm, bir kaç lisan bilir kültürlü bir zat olan mumaliyeh o tarihte Sakızlı Selim Bey'in yeni yetme Avukatı olan ısrarım üzerine Nazmi Nuhiyi de umumi kâtip olarak göstermiştim.

Bilahare bu teşekkül cidden büyük hikmetler gördü alelade bir memur olan Nazmi Nurî de bir Müddet sonra temevvül ederek Han, Hamam, Bina, Kotra sahibi oldu. Bu hali gitgide azıtan Nazmi Nuri'ye işten el çektirildi bu ara Reis olan Vasıf'a bir müddet umumi kâtime vekâlet salahiyeti verildi. İdare heyetinin yenilenmesi üzerine, Reis Doktor Halil Sezer ile Reis vekili Mehmet Ali Beyler esaslı bir Umumi Kâtip aramağa başladılar. Bu sıralarda ben, büyük bir feragat ve fedakârlıkla geceleri dahi çalışmak sureti ile 1933 ten 1936 ya kadar Kontenjan Komisyonu Reisi bulunuyordum. Ayak üstünde bir kaç lokma yemek sureti ile ve günü gününe komisyonu sevk edip bitirinceye kadar çalıştığım bir hizmet esnasında, Devletin beş milyarı aşan bütün ithalat işlerini son imzayı haiz olarak ve kararnameler ısdarını doğruca hazırlamak sureti ile yaptım. 1936'dan sonra bir kaç kısma ayrılarak benim işim de hafiflemişti, bu saralarda ikinci beş senelik Sanayi Planı hazırlıklarına geçildi rapor ve etütlerini hazırlanmağa memur 12 ila 15

komisyonun her birinde reis veya mazbata muharriri olarak görev aldım mesaî, soluksuz olarak devam ediyor bu ara Ulus gazetesinde bir takım haberler neşir ediliyor hemen her günün kritik ve neşriyatı şeklinde çıkan bu yazlar henüz Komisyonlarda daha okunmadan tenkit ediliyor ve müteakip çalışmaları da engelliyordu bütün bunlar mesainin devamı müddetince durmadı, devam etti. Bu çalışmaların her kısmında en yakın ben bulunduğumdan istenmediği halde benden de şüphe ediliyordu. Bunun üzerine Vekâletten ayrıldım çok üzgündüm Şeker Şirketi Umum Müdürü Kazım Taşkent ne yapıp yapıp hatta Hukuk Müşaviri olan Nafiz Kıcıman'ı tehdit ederek Nafiz'in yalvarmasına dayanamayarak Müşavir olarak Şeker Şirketine girdim. Üzüntüm sırasında, bir gün Atatürk Bulvarında gezerken akşam geç vakit Siirt mebusu Mahmut Bey'le birlikte Celâl Bayar'a rastladım yanına varıp geçmiş mahut hadiselerden bahsederek bir randevu rica ettim. Memnuniyetle kabul etti. Ertesi günü Vekâlete gittim ve hemen kabul etti aynı gün öğleden sonra hususi trenle yola gidiyordu konuşmaya başladık hazret konuşmayı uzattıkça uzatıyordu. Bana Sanayi Umum Müdürlüğü ve daha birçok şeyler teklif etti. Trenin hareket zamanı gelmiş geçiyordu ve hususî tren olmasına rağmen geciktirilmemesi için durup durup rica ettim. "Beklesin efendim ne olur" diye devam etti meğer hazret hatasını anlamış bunu tashih için ne yapmak lazım ise beni memnun etmeye çalışıyordu bu yüzden de üzgündü. Benim bu işi yapacağıma ihtimal vermemekle beraber işin esaslı bir şekilde tahkiki neticesi, o zamanlar Maliye Bakanı olan Nurullah Esat Sümer bu sızma malumatı hangi çarelere başvurarak toplayıp tenkitlerle Kongre mesaisini bozmayı hedef tutmuş. İnönü'nün adamı olan Nurullah, bizzat başbakanın rakip gördüğü Celâl Beyi vurmağı kast ettiği için buna tevessül etmiş. İş bilahare bütün çıplaklığı ile anlaşıldı. Celâl Bayar'a kısmen vaatte bulunmaklığıma rağmen muteredditim tam bu sırada benim vekâletten ayrıldığım, istemeyerek Şekere Müşavir geçmem İstanbul Sanayicilerinin kulağına gelmiş. Birlik Reisi Halil Sezer ve reis vekili Mehmet Ali Beyler hemen Ankara'ya hareket edip ertesi gün beni bularak ısrar ile Umumi Kâtipliğin kabulünü rica ettiler. Celâl Bayar'ın tekliflerini adeta bana vaki olmamış gibi telakki ederek derhal eşyayı toplayıp sevk için vagonlara yerleştirerek İstanbul'a geldim ve vazifeye başladım. İstanbul'daki ilk işlerden biri şu idi bütün dünya devletleri kontenjantman rejimini bırakmış serbest ithalata doğru gidiyorlardı. Dünya iktisadi buhranından ilk serbestîye gidiş için bizim de bu yola ayak uydurmamız gerekirken Celâl Bayar bu işe kimi tavzif edelim derken bittabi ben mevzubahis olmuşum vekile, Umum Müdür Reşat Bener beni öğüt vermiş ve yeni vazifemi söylemiş. Celâl bey göz ve yanaklarımdan öperek bütün bu hususta gerekli

hazırlıklara benden bilhassa rica etmiş, genel ithalat rejimi diye tavsif ettiğim bu rejim için bütün ithalat gümrüklerinin elden geçirilmesi ve dâhilî rekabeti önlemek için gümrük resimlerinden pek çoğunun artırılması gerekiyordu. Aylarca uğraşarak hadleri tanzim ettim, diğer taraftan da genel ithalat rejimi listelerini de tanzim ettim ve nihayet azami iki ay içinde işi bitirip Vekâlete gönderdim. Gerek listeler gerekse tarife artırımları aynen teklifim gibi çıktı ve normal olarak tatbik edildi. Vekil de teşekkür ile iltifatta bulundu.

İki sene kadar bir zaman sergiler yapılamamıştı sene başlarında bu işleri ele aldık ve ilk sergiyi muvaffak bir şekilde kurduk. Bu sergiler, tatil zamanlarında Galatasaray lisesinin bütün salonlarında kuruluyordu. Üç, dört sene müddetle burada muvaffak denecek derecede birer yerli mallar sergileri kurarak gerek İstanbul halk-fuarı gerek ise yerli turistleri ve bilhassa Ankara'lı ve alakadar Vekiller, Baş Vekil ve mebusları getirip mahallî mamullerimizi göstererek tenvir ettik. Muhtelif proje ve tasavvurlarla daha büyük yer ve geniş sahalar üzerinde durularak nihayet, iki numaralı park dâhilindeki sergi ve spor sarayı yapıldı. Biri Umumi kâtip ve diğerleri de Sergi Komiseri olarak Üç mükemmel Sergi kuruldu.

655 sayılı Odalar kanunu her cihetten kifayetsiz bir mevzuat idi. Bu arada Sanayiciler, müstakil bir oda kurmağa tevessül ederek ileri memleketlerin 17 sinden ayrı Sanayi odalarından Kanunlar getirildi ve bunlar üzerinde durularak çalışmalara başlandı. Bünyemize en uygunu Hollanda Sanayi odaları idi. Bu bakımdan, Ticaret Umum Müdür muavini İstanbul'a gönderildi, etütlerimizi beraber yapıyorduk ve nihayet 5590 sayılı Kanun neşir edildi. Fakat İstanbul Ticaret Odası Sanayicileri bünyesinden ayırmak istemiyor, gereken pilebisiti temin için büyük müşkülât içinde bir sene kadar çalışıldıktan, sonra gereken ekseriyet temin edilerek müstakil Sanayi Odalarının kurulmasına başlandı. Bu ara İzmir Sanayicileri daha evvel davranarak bizden evvel Odayı kurmuşlardı. İlk teşkilatı kurmak için, Ticaret Odası'ndan güç bela Sanayicilerden aldığı parayı iade için uğraşıldı ve bir kaç yüz bin lira elde edilebilerek Odanın kurulmasına başlandı. Kurulan oda çok kısa bir zamanda inkişaf ederek bidayette 32 memurdan ibaret olan teşkilât, halen 200 ün üstünde memur olarak çalışmaktadır. Odada Umumi Kâtip olarak 1954 senesine kadar çalışırken birden bir felç geçirerek rahatsızlandım, altı ay İstanbul'da daha sonra da New York'un Columbia Üniversitesi Medical Center'de tedavi görerek yurda döndüm. Faal hizmetten Teknik Kontrol Başkanlığına geçerek 65 yaşını ikmal ettiğim 1965 Temmuz'unda emekli olarak tekaüt edildim.

1924 de Sanayi Müfettişliğine yeni tayin edilmiştim. Heyeti Vekile

kararı ile ve emrimize bir hususi tiren tahsis edilerek evvelâ Afyon'a, daha sonra da Dumlupınar'a, Başkumandan Meydan Muharebesinin cereyan ettiği yerlere gittik. İlk defa Gazi'yi orada gördüm, Güreş Federasyonunu temsil ediyordum, ön sırada idim, Gazi ve Latife hanım hemen önümüzde idiler yanımızda imiş gibi konuşuyorlardı. Üstü örtülü, hazırlanmış bir Kürsüye bir sürü hatip çıktı. Hazret, kiminin halinin tavır ve kıyafeti ile alay ediyor, Latife hanım da bu alaydan geri kalmıyordu. Federasyon namına konuşmaya başlayan Ali Sami, konuşması, jesti ve düzgün ve muntazam cümleleri ile pek ziyade beğenildi. Nihayet Gazi kürsüye çıkarak muharebeyi kendi görüşü ile uzun uzun anlattı. Dönüşte doğru Ankara'ya gittik. 15 gün süren ayrılıkta beni karşılarında gören Vekâlet erkânı, Heyeti Vekile kararı muvacehesinde bir şey diyemediler.

1950 yazında Bostancı'da Sayfiyede bulunduğum bir Pazar günü, benim dizaynını yaptığım bir sürat teknesi ile Hüsnü Cantürk isimindeki bir arkadaş, motoru ile ziyaretime geldi. Motoru da ilk defa görüyordum. Hanımla beraber bizi gezdirdi.

Büyük Ada'ya altı dakikada gidip geldik, motor 32 mil yapıyordu. Hüsnü bey, "Sizi gazetede gördüm, sizi Eminönü'nden lider olarak Şehir Meclisi azalığına seçmişler" dedi ve tebrik etti. Ben daha gazeteyi görmemiştim. Ertesi günü mazbatalarımızı alarak meclise seçilmiş olduk. Tam bu arada, beni bir mebus arkadaşla beraber İslam İktisat Kongresine seçtiler ve meclis toplanmadan evvel kongreye gitmek üzere tayyare ile Tahran'a hareket ettik. Dönüşte benim hesapları inceleme komisyonuna reis ve İktisat ve İmar komisyonlarına aza seçilmiş olduğumu öğrendim. Bir müddet İmar Komisyonu Reisliğini de yaptım. Tahran'da Ticaret Nazırı tarafından büyük merasimle karşılandık, Orduevinde hazırlanmış mükellef bir dairede misafir edildik, ertesi gün, İran Veliaht'ının akşam yemeğine davetli idik. Daha ertesi gün ise rahmetli Şah'ın, fıraklı olarak iştirak ettiğimiz bütün heyetlerin de iştiraki ile icabet ettiğimiz saygı duruşunda bulunduk ve mükellef çelenkleri kabire yerleştirdik. Hemen ertesi gün Sefiri Kebirimiz rahmetli Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nu ziyaret ettik. Ben bu arada bir hayli masrafı göze alarak iki büyük ambalaj sandığı içinde getirdiğim bir seyyar numune sergisini Sefaret içinde büyük bir salonda hazırlayarak bütün ziyaretçilere açtım, bu hal büyük bir rağbet gördü. Arada, öğleden evvel ve öğleden sonra olmak üzere günde iki celse halinde konferans içtimalarına devam ediliyordu. Bir kaç gün sonra büyük üniformalı fıraklı olarak lider ve birinci delegelerin katıldığı, Şah Rıza Pehlevi tarafından büyük merasimle Mermer Saray'ın Aynalı Salonunda ayrı ayrı hal ve hatır sorarak kabul edildik. Bu sırada mebus Mümtaz beyin, Şah'ın

pederinden bahsederken, Şah'ın, mütehassıs olarak gözleri doldu. Bilahare her akşam başvekil ve diğer nazırların akşam davetleri ve merasim devam etti. Seyahatin sonlarına doğru evvelâ tren ile daha sonra da her birimizin ayrı ayrı otomobilleri ile Mazenderan'a yani Hazar sahillerine gittik. Evvelâ hususi tiren ve otomobillerle Hazar'ın Şark ucundan başlayarak Babülser, Calus ve Ramsar'a kadar uzandık. Evvelâ Babülser'de bir gece kaldık ertesi gün Calüs'e ve akşam da meşhur sayfiye şehri olan Ramsar'a vardık. Ziyafetler, gümüş kovalar içindeki taze havyarlar şahane idi ve ertesi gün uzun bir otomobil yolculuğu ile Tahran'a döndük. Her anı merasim, davet ve ziyafetlerle geçen bu, onbeş günü aşan yolculuğa bütün murahhaslar iştirak etti. Pakistan'ı, Vali'i Umûmî Gulam Muhammet Han ve büyük bir heyet temsil ediyordu. Mısır'ı, o zamanki Kralın Amcası, Endonezya'yı, General Abdülkadir ve diğer bütün aza sayılı Politik zevattı. Yola gitmeden evvel Başvekil Adnan bey bize ne yapıp yapıp görüşmelerde olmamızı tembih etti ve inayeti bari ile en az varlık olan biz, iki kişilik heyetimiz lider olarak toplantıları devam ettirdik. Dönüşte tayyare ile Bağdat'a indik iki gün orada kaldık. Addülkadir Geylani Hazretleri'nin ahfadından Abdülkadir bey bizi karşıladı. Tiğriş Palasta misafir kaldık fakat daha ziyade onların misafiri idik. Dönüşte bir hayli hediye ile geldik. Taze hurmalar vesaire getirdik. Avdette mecliste ant içerek teşrii vazifeme başladım. Bilahare konferans raporlarını Hükümete sunduk.

İstanbul'daki Başmüfettişliğim sırasında, iki seneden fazla. Mıntıka müdürlüğü demek olan İstanbul merkez olarak yedi vilayet müdürlüğünü de yaptım. İstanbul'da Müdür Vekili bulunduğum sıralarda Budapeşte milletlerarası. Sanayi sergisine Komiser tayin edilerek gittim. Büyük sevgilerle karşılandık Vedat Nedim de muavinimdi. Serginin küşadında hocam Profesör Heruş'la karşılaştım. Şimdi Rektör idi. Hocama vazifemi söyleyerek karşılanınca hemen boynuma sarıldı gözleri yaşararak "Oğlum, oğlum" diye beni kucakladı. Macar Sanayi müfettişleri memleketi üç büyük bölgeye ayırarak mülkü idare ediyorlarmış. Otelde bana ekselansa yakın bir hitapta bulunuyorlardı. Kartıma Macarca olarak titrimi yazdırmıştım. Şerefimize çekilen mükellef resmi ziyafette altın takımlarla yemek yenildi. Ben de mihmandarımız Doktor Medriski ve diğer alakadarlara Budai Kiyoska şahane bir ziyafet verdim. Kaz ciğerleri ve nadide yemeklerle beraber şampanya içildi ve müzik kulağımıza çaldı. Bu ziyafete şayanı hayret olarak 17 Türk lirasına mal olmuştu. Peşte'de şahane gezdik, smokin giyerek birinci sınıf localarda operayı seyir ettik ve çok güzel hediyelerle yurda döndük.

1950 ila 1962 seneleri arasında Millî Savunda Akademisi (Yüksek

Komanda kursunda) konferanslar verdim. Sanayi İktisat hocalığı da demek olan, Dünya ileri memleketlerinin sınaî varlığı, Türk Sanayi varlığı ve bu günkü istihsalimizi de sulh ve harp istihallerini standardizasyonu mevzuu üzerinde, Kurmay Albaylar'la Generaller ve müsteşar derecesindekilerin devam ettiği bu dersler, öğrenciler üzerinde pek büyük fayda sağlayan tesirler husule getirdi. Bundan sonra bu dersleri verecek kimseyi tahmin etmediğimden benden sonra da bu ders okutulamadı.

Sanayi Odası kuruluşlarına her sene, senei devriyesinde Hilton otelinde tertip edilen kokteyllerin 25 inci senesinde, Oda kurucuları için tertiplenen, merasimde İstanbul Valisi tarafından, tarafıma verilen bir altın plaketle tebrik ve takdir edildim.

1954 senesi 16 Haziranda Kadıköy'deki evimizde tebdili havada idik. Aynı gün akşamı oğlum Ahmet'in doğum günü olmak hasebiyle İstanbul'da bulunan Nafiz beyi de akşam yemeğine çağırmiştık. O akşam eve bir az yorgun olarak döndüm çocuklardan oğlum Veysel'i yanıma alarak Fenerbahçe plajına gittik. Ben soyununca iskeleden denize atladım. Meğer deniz çok soğukmuş. Veysel'in beyanı, deniz o kadar soğukmuş ki "Başımı adeta cenderede sıktılar" demiş. Giyinip çıktık, otomobil bulamadık gelen bir tramvayla oradan döndük. Dönüşte sol bacağım durmadan seğiriyordu. Sıkıntı ile iskele civarında Migros'un (şimdiki Hal Bankası'nın) önünde inmek istedim, ayakta bocaladım, beni tanıyan bir polis memuru koşarak geldi onun yardımı ile güç bela yere inebildim ve beni yere yatırdılar. Bir arabacı çağırıp eve götürdüler. Sol tarafım tutmuyordu, o anda evin önünden geçen bir asabiyeci doktoru çağırtdılar. Nabzım iyi, tansiyonum 14, midem boştu. Bu adamın verdiği müsil ilacı beni ağzımdan kan gelinceye kadar kusturdu. Bunu hemen civarda olan Doktor Necmi beyi davetle anlatınca hemen bir ambulans ile beni Haydarpaşa Numune Hastanesine naklettiler. Orada 55 gün kadar tedavi edildim. Belli başlı doktorlar bir türlü teşhis koyamadılar. Nihayet çok iyi dostum Doktor Rüştü Recep beyin evine gittim. Beni bu halde görünce çok üzüldü.

Derken hep beraber konsültasyonlara başlandı. Yine teşhis yoktu. Nihayet, New York'ta, Birleşmiş Milletler'de Türkiye daimi delegesini olan kardeşim Hayrettin'e telefon ederek durum anlatıldı. Güçlkle seyahat izni çıkartıp New York'a gittim. Haberli olan doktorum Profesör Doktor Gallinek'in izin ve müsaadesi ile New York'a giderek bir gece evde kalıp ertesi sabah Columbia Üniversitesinin Medical Center hastanesine girdim. Evvela omuz ağrılarımın tedavisinden sonra umumi testlere başlanarak tedavime geçildi. Elli beş gün süren uzun bir tedaviden sonra taburcu edilerek biraderin evine geldim. Orada da 25 gün kalarak

hastanenin baş masörü tarafından masajlarım yapıldı. Avdette, New York'ta havanın çok fazla gayrı müsait oluşundan çok geç kaldık. Ertesi günü Amsterdam'a dönüşte, tayyareler çoktan uçmuştu. Benim için hususi tayyare kaldırmayı düşündükleri halde, tayyarelerin revizyonda oluşu dolayısıyla KLM'in umum müdürünün ikametgâhında misafir edilerek, Hostesler etrafımı sardı beni geç vakte kadar eğlendirdiler.

Ertesi sabah, yine karşılayarak itina ile Tayyareye bindirdiler. Gerek Frankfurt ve gerekse Studgart'ta tayyarede yanıma beni eğlendirici vererek yemeğimi yedirdiler.

New York'tan hareketten evvel tayyareye binmiştim, yanıma beni eğlendirmek için bir konuşucu verdiler öğleyin hareket edecek tayyare ancak gece altıyı geçe hareketine kadar bu zat ile konuştuk. Ona, orijinini sordum, Macar çıktı, başladık Macarca kaynatmaya, gece olana kadar bayağı saati unutmuşum. Ertesi günü de daha ertesi günü de beni tayyareden çıkmayınca evdekiler merakla Hayrettin'e telgraflar çekmişler. Nihayet Yeşilköy'den tekerlekli araba ile giderek, bastonla avdet etmiş oldum. New York'ta gerek rahmetli Nedim gerekse konsolosluk başkâtibi Sacit Bey beni şehrin görülmesi lâzım gelen yerlerini ayrı ayrı zamanlarda gezdirdiler. Avdette yine uzunca bir zaman bir masöz tarafından masajıma devaca ettim.